

Sevan Nişanyan: Rejim dersleri – 1

Posted on 25/01/2017

Demokrasi neye yarar? Monarşi neden battı? Cumhuriyetimiz neden kuruldu? Niye yürümedi?

Demokrasinin faydası ne? “Halk iradesi”, “halkın çıkarı” gibi fantezi fikirleri bir yana bırakırsan, çok basit, çok mütevazı, ama önemli birkaç şey. Bir, iktidarın kan dökülmeden el değiştirmesini sağlar. İki, iktidar süresini sınırlar. Üç, seçimler sayesinde iktidarı geniş kesimler nezdinde meşru kılar.

Monarşi

Eskiden bu işler için tercih edilen model ırsî monarşi idi. Şef ölür, yerine evladı geçer. Şansın varsa yüz yıl, üç yüz yıl rejimin istikrarını koruyabilirsin.

O modelin de handikapları vardı. Hükümdarın evladı olmayabilir. (8. Henry sendromu, 4. Murat sendromu) . Evladı küçük olabilir, gay olabilir, ebleh olabilir. Evlatlar birbiriyle kavga edebilir. (Cem Sultan sendromu). Bir başka enteresan ihtimal var üzerinde durulması gereken: hükümdarlık süresi çok uzayabilir. Gerek Kanuni Süleyman, gerek 2. Abdülhamit devrinin rejim krizlerine bir de bu açıdan bak, çok şey aydınlanacaktır. Eski kadrolar

İktidara kazık kakıp kemikleştikçe, kapıda bekleyenlerin gözünü hırs büyümüş.

Avrupa monarşileri bu dertlere çareler aradılar. İktidarın büyük payını parlamentoya ve başbakana emanet edip, monarkı bir denge unsuru olarak korumayı denediler. Buna rağmen çoğu ülkede monarşi yürümedi. Çünkü monark, Avrupa ülkelerine has bir dizi tarihi tesadüf sonucu, ırsî aristokrat sınıfıyla fazlaca iç içe geçmişti. O sınıf çökünce monarşi de dayanağını yitirdi.

Osmanlı'nın sonu

Bizde neden yürümedi sorusunu ikiye bölmek lazım. Osmanlı hanedanı neden yürümedi, bu bir. Yerine neden başka hanedan değil cumhuriyet tercih edildi, iki.

İlk sorunun cevabı Avrupa'dan farklıdır. Osmanlı hanedanı hiçbir zaman ırsî bir aristokrasinin temsilcisi olmadı. Son devir Osmanlı sadrazamlarına bak: birinin babası Eminönü'nde aktar (Âli Paşa), biri Ispartalı eşekçi oğlu (Hüseyin Avni Paşa), ikisi kölelikten yetişme (İbrahim Edhem ve Tunuslu Hayreddin Paşalar), biri Vefa'da kaynanasının iki katlı evinde oturur maarif komisyonu üyesi (Sait Paşa), büyük çoğunluğu orta sınıf kökenli memurdur. Padişahlık kurumuna karşı biriken ve 1876'dan sonra gitgide artan bir şiddetle patlak veren tepkinin kaynağı sınıfsal değil, başka şey.

Peki nedir? Fransa'dan esen rüzgârların etkisi vardır şüphesiz. Fransa son devir Osmanlı elitinin gerçek kıblesi idi. Orada cumhuriyet 1871'de kuruldu, burada 1876'da Mithat Paşa vakasında mırıltısı duyulmaya başladı. Tesadüf olabilir mi?

Öbür faktör, aksini iddia etmeye kalkma lütfen, Abdülhamit rejiminin 33 yıllık (1876-1909) kara gölgesidir. Sovyetlerdeki Brejnev dönemini andıran bir skleroz çağıdır: atalet, çürüme, köhneme, kol gezer. Ardından gelen iki ihtiyar ve ürkek kardeşi - Reşat ve Vahidettin - Osmanlı'nın iflah etmeyeceğine ilişkin genel kanıyı pekiştirmiştir. Düşün ki 1918'de Vahidettin yerine mesela 2. Mahmut kalibresinde dinamik bir padişah, ya da son

Abdülmecit'in oğlu mer Faruk Efendi gibi genç ve karizmatik bir modern Őahsiyet baŐa geçse sonuç aynı olur muydu?

... .

Yarın devam. Daha lafın baŐındayız.

Kaynak: <http://nisanyan1.blogspot.de/2017/01/rejim-dersleri-1.html>